

САША М. МИЛОЈЕВИЋ*
БОЈАН Д. ЈАНКОВИЋ
Криминалистичко-полицијска академија
Београд

УДК 323.27/.28
351.86
ИД БРОЈ 192634124
Оригиналан научни рад
Примљен: 18.04.2012
Одобен: 03.06.2012

ПРОТИВПОБУЊЕНИЧКА ДЕЈСТВА

Сажетак: „Арапско пролеће” је указало на то да су оружане побуне и даље актуелан безбедносни проблем широм света. Самим тим, актуелизовало се и моделовање противпобуњеничких дејстава као одговора државе на опасност коју оружана побуна представља за безбедност државе и њених грађана. Анализом оружане побуне могу се установити њена генеза и слабости у организацији и методици побуњеника, што представљају полазну основу за моделовање противпобуњеничких дејстава представљених у раду. Противпобуњеничка дејства, према понуђеном моделу, изводе се сузбијањем и гушењем оружане побуне. Сузбијање оружане побуне се спроводи у свим фазама развоја побуне, а обухвата низ нерепресивних активности од којих су најзначајније политичке, дипломатске, медијске и безбедносне. С друге стране, гушење оружане побуне се може спроводити само у касној другој фази и током треће фазе развоја побуне, а обухвата групу репресивних активности, као што су демонстрирање силе на подручју захваћеном побуном, изолација подручја захваћеног побуном, примена репресивних мера према руководству побуне и противпобуњеничка операција.

Кључне речи: оружана побуна, противпобуњеничка дејства, сузбијање побуне, гушење побуне

* sasa.milojevic@kpa.edu.rs, tel.: 011/31 07 13 0

Увод

„Арапско пролеће”¹ је упозорило безбедносне структуре целог света да су могућност избијања оружаних побуна било где у свету, као и проблем спровођења мера и активности којима се држава брани од побуне – тзв. противпобуњеничка дејства, веома актуелни и значајни, тако да стручна јавност треба да се њима озбиљно позабави. Да би се ваљано научно описали структура и садржај противпобуњеничких дејстава, најпре треба размотрити појам и структуру оружане побуне као облика угрожавања безбедности државе и изнаћи могућности да се она одређеним мерама и активностима заустави, а затим и елиминише (Милошевић, Милојевић, 2001). Разумевањем побуне могу се уочити основне слабости побуњеника и њихових дејстава, а тиме и могућности за извођење противпобуњеничких дејстава.

Оружана побуна као облик угрожавања безбедности државе

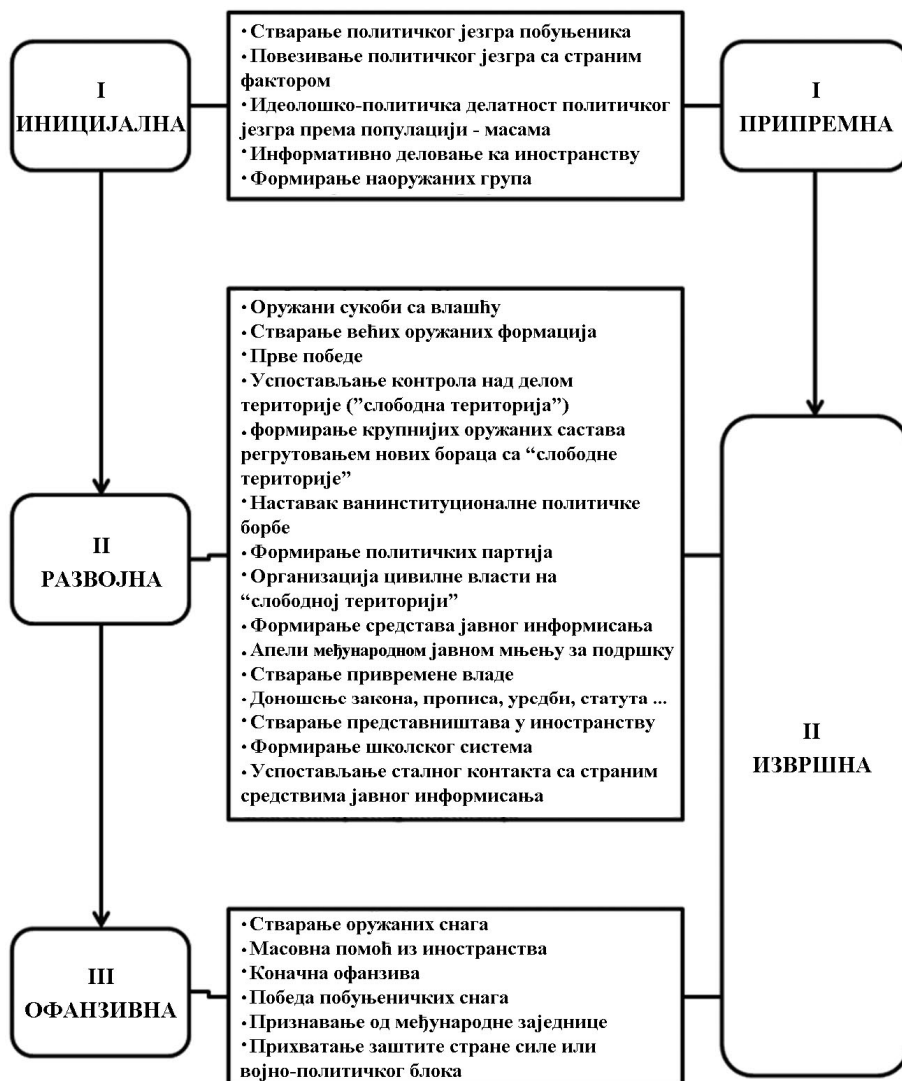
Легално изабране владе могу бити угрожене политичком, социјалном, економском, националном или верском нестабилношћу, узроковане различитим мотивима. Начелно, та нестабилност изазива и подстиче опште незадовољство и истиче неспособност владе да делотворно одговори и задовољи националне потребе. Поред тога, унутрашња криза може бити генерисана и деловањем спољних фактора који, ради сопствених интереса, желе промену владе у појединим земљама. Унутрашња криза је погодно тло за деловање унутрашњих снага, које настоје да своје циљеве остваре применом насиља уколико их не могу постићи мирним путем. Тада долази до оружане побуне.

Постоји мноштво одређења појма оружана побуна. На основу њих се може синтетизовати валидно одређење појма оружане побуне као политичке борбе у комбинацији с масовним оружаним насиљем коју води нека друштвена група окупљена око заједничких интереса против актуелне власти, с циљем промене те власти или добијања неких усту-

¹ „Арапско пролеће” (понекад и „Арапско пролеће и зима”, „Арапско буђење” или „Арапски устанци”, иако сви учесници нису Арапи) назив је за талас демонстрација, протеста и побуна у преваходно арапским земљама, који је почео 17. децембра 2010. године самоспаљивањем Мухамеда Бузидија у знак протеста против полицијске корупције у Тунису. Протести су се затим проширили на Египат (почетком 2011. године), Либију, Бахреин, Сирију, Јемен, Алжир, Ирак, Јордан, Мароко и Оман, као и на границе Израела, док је мањих протеста било и у Кувајту, Либану, Мауританији, Саудијској Арабији, Судану и Западној Сахари. „Арапско пролеће” је довело до политичке и безбедносне дестабилизације низа држава у том региону.

пака од ње, с тим да није било покушаја да се тај циљ оствари законски (институционално) (Милојевић, 2008).

ФАЗЕ АКТИВНОСТИ ФАЗЕ

Шема 1: *Активности, поступци и фазе развоја оружане побуне*

Побуњеници предузимају различите облике дејстава ради остваривања својих циљева. Самостално или у комбинацији, ти облици дејс-

тва имају своју еволуцију која иде од организације покрета до свргавања легалне власти. Активности, поступци и фазе развоја побуне са отцепљењем су приказани у шеми 1. Свака побуна пролази кроз припремну и извршну фазу, мада се оне у знатној мери преплићу. Због тога, неки аутори идентификују три фазе које проистичу једна из друге (Петковић, 1997). У првој фази, која се назива иницијална фаза (припремна фаза), идеолошко језгро (организација, политичка партија) настоји да створи што ширу основицу за своје деловање. У тој фази, методе деловања су искључиво политичко-вербалне. Друга, развојна фаза (наставак припремне и почетак извршне фазе) подразумева активности прогресивног слабљења противника и успостављања контроле над становништвом. Током спровођења тих активности, примењују се и неке методе физичког насиља, као што су уцене, физички обрачуни с неистомишљеницима, масовне демонстрације против власти с могућим рушилачким карактеристикама, па и мањи оружани сукоби са снагама за одржавање реда. Трећа фаза је офанзивна (извршна фаза). Одликује се појавом многобројних мањих организованих и наоружаних група и већих, војнички организованих формација, које, мање-више, прихватају јединствену централну команду и координирано дејствују на најосетљивије институције власти, пре свега на центре за комуникације, радио и телевизијске дифузне центре, виталне службе за функционисање већих урбаних центара и сл. Крајњи циљ у тој фази је преотимање власти, односно отцепљење територије под контролом побуњеника од државе.

Побуне имају специфичне узроке и зачетке. Схватање мотива и циљева побуњеника и владе која се против њих бори од пресудног је значаја за предвиђање понашања и поступака и једне и друге стране. Стога, да би се анализирао карактер побуне, треба наћи одговоре на одређена питања, заједничка за све такве процесе. Најчешће треба одговорити на следећа питања:

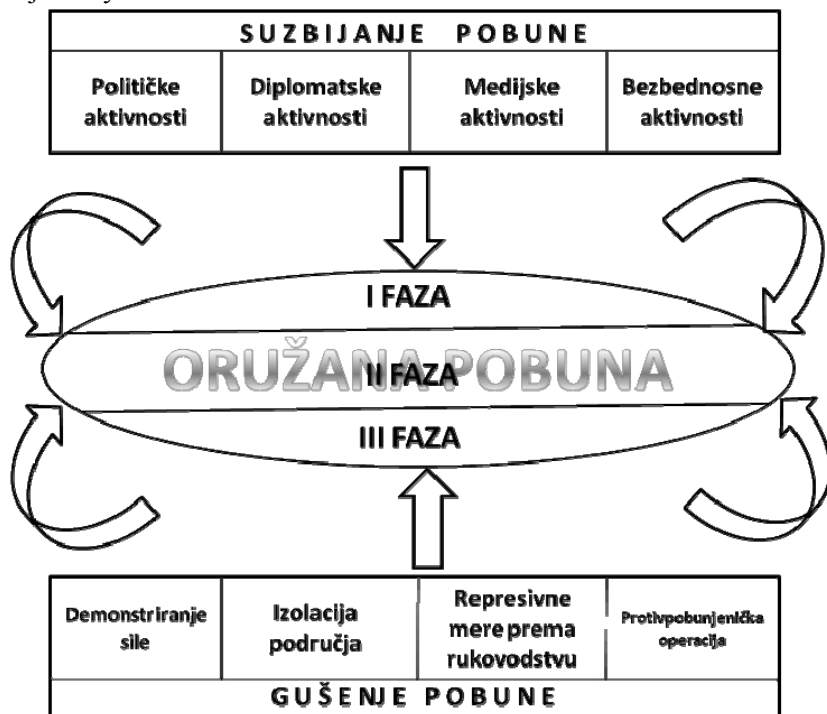
- ко и како руководи побуном,
- која идеологија инспирише побуњенике,
- који су циљеви побуне,
- какво је друштвено окружење и какав је утицај географских чинилаца,
- да ли постоји спољна подршка побуњеницима и какав је њен утицај,
- које су фазе развоја побуне и која је фаза у току и
- које су основне одлике унутрашње организације побуњеника и начина извођења акција.

На тај начин се ствара основа за откривање слабости и предности побуњеничких снага. Међутим, иако се ти елементи изучавају појединачно и посебно, процењује се и њихова интеракција. Управо је таква

анализа основ за структурирање елемената противпобуњеничких дејстава (Петковић, 1997).

Противпобуњеничка дејства као одговор државе на угрожавање безбедности

Противпобуњеничка дејства се различито дефинишу у безбедносним доктринама различитих земаља света, у зависности од тога какав им је основни доктринарни приступ проблемима употребе снага безбедности, каква им је унутрашња стабилност и сл. Међутим, без обзира на то, а имајући у виду претходна разматрања о оружаном побуну, противпобуњеничка дејства се могу дефинисати као скуп мера, поступака и активности које легална влада земље, са снагама којима располаже, предузима на властитој територији против унутрашње оружане побуне. Изводе се сузбијањем и гушењем оружане побуне (шема 2). Активности сузбијања оружане побуне се спроводе у свим фазама развоја побуне, док се активности гушења побуне спроводе у касној другој фази и током треће фазе развоја побуне.

Шема 2: Модел противпобуњеничких дејстава

Сузбијање оружане побуне

Сузбијање оружане побуне представља скуп противмера државе којима се могу, делимично или потпуно, делотворно отклонити или умањити разлози због којих долази до оружане побуне, односно којима се може умањити њено дејство. Те мере су усмерене првенствено ка побуњеном становништву ради придобијања његовог поверења и повећања лојалности држави. Њима се дугорочно обезбеђује да се исти или слични проблеми не јаве поново након њиховог превазилажења. Оне не могу тренутно дати позитивне резултате у сузбијању побуне, јер је за њихово спровођење и потврду потребан дужи период. Тим мерама се непосредно делује на основне темеље побуњеника на којима граде и развијају побуну. Њима се зауставља развој побуне, која се враћа у претходну фазу, и ако те мере услове крах побуњеничке идеологије код већег дела побуњеника, побуна се гаси. Мерама за сузбијање оружане побуне се мења однос снага и постепено смирују притисци у захваћеном подручју. За њихово спровођење је потребно обезбедити довољно времена и финансијских средстава. Сузбијање оружане побуне се спроводи низом активности, од којих су најзначајније политичке, дипломатске, медијске и безбедносне.

Политичке активности су једини прави начин за дугорочно решавање проблема који изазивају незадовољство и подстичу побуњенике на оружаном насиљу. Политичким дијалогом се долази до оптималног решења прихватљивог за све заинтересоване стране. Притом, национални интереси земље која се суочава с оружаном побуном не смеју бити угрожени. Током дијалога, метода корак по корак у приступу проблему је много прихватљивији од методе од општег ка конкретном. То значи постепено решавање појединачних проблема, што сигурно води ка општем решењу за подручје захваћено побуном.

До политичког решења проблема који доводе до оружане побуне може се доћи на три начина:

1. непосредним политичким дијалогом између заинтересованих страна, односно општеприхваћених представника побуњеника и легалних представника државе;
2. тзв. „шатл дипломатијом”, односно политичким контактима између државе и побуњеника посредством треће стране, обично неке од заинтересованих великих сила и
3. међународном конференцијом, на којој би се политичким притисцима и уценама заинтересованих великих сила наметнуло политичко решење за подручје захваћено побуном.

Поред политичког дијалога о решавању проблема на подручју захваћеном побуном, политичке активности се усмеравају ка заузимању јединственог става о проблему извођења противпобуњеничких дејстава свих значајних политичких снага у земљи, јер се јединством онемогућава значајно политичко уплитање међународног фактора које, најчешће, иде на штету државе.

Све политичке мере за сузбијање оружаних побуна могу се поделити у три групе: мере за успостављање нарушеног политичко-правног и социјалног система на подручју где је избила побуна; мере за заустављање иселавања лојалног становништва с тог подручја и остале политичке мере.

Мере за успостављање нарушеног политичко-правног и социјалног система државе на подручју где је избила побуна условно се могу назвати офанзивним политичким мерама, јер су усмерене ка заустављању дејстава побуњеника и даљег развоја побуне. То су једине делотворне политичке мере којима се непосредно спроводе противпобуњеничка дејства. Најчешће су врло радикалне и зато повећавају незадовољство побуњене популације. Исто тако, у потпуној су супротности с циљевима побуњеника и изазивају најбурније реакције међународних фактора.

Мере за заустављање иселавања лојалног становништва с подручја где је избила побуна представљају дефанзивне политичке мере. Пре свега подразумевају пасиван отпор побуњеничким дејствима, јер је њихов циљ условно успостављање демографске равнотеже која би омогућила делотворно спровођење противпобуњеничких дејстава и то: 1) стварањем ослонаца државним снагама у лојалном становништву и 2) оправдавањем извођења противпобуњеничких дејстава пред међународном заједницом, као одговор државе која жели да заштити не само територију, већ и своје грађане. Од радикалности тих мера зависи и реакција међународне заједнице.

Остале политичке мере у оквиру извођења противпобуњеничких дејстава условно се могу назвати неутралним. Тим мерама се обично уређују односи у целокупној земљи, па и на подручју захваћеном побуном, тако да посредно утичу на извођење противпобуњеничких дејстава. Те мере најчешће не изазивају реакцију међународне заједнице.

Дипломатске активности, у оквиру мера за сузбијање оружаних побуна, представљају скуп мера и активности државе, првенствено на спољнополитичком плану, којима се утиче на међународно важне чиниоце, а који могу утицати на побољшање или погоршање положаја земље на глобалном (светском) геополитичком, односно геостратегиј-

ском плану. Циљ тих активности је добијање подршке међународно важних центара моћи за извођење противпобуњеничких дејстава, односно усмеравање политичких (дипломатских) активности тих центара против циљева и начина деловања побуњеника. У зависности од укупне спољнополитичке оријентације државе, дипломатске мере се усмеравају ка приклањању и омогућавања остваривања интереса великих сила на простору захваћеном побуном, односно на простору целокупне државе – као цена која се мора платити за „благослов” током извођења противпобуњеничких дејстава, или ка покушају да се заинтересоване велике силе увере да ће држава прихватити неку врсту позитивне неутралности, односно неискривање непријатељства према њиховим иницијативама.

Током противпобуњеничких дејстава, дипломатске активности државе морају првенствено бити усмерене ка: 1) избегавању војног мешања великих сила на простору захваћеном побуном и 2) спречавању увођења санкција, јер такви притисци само охрабрују побуњенике да истрају у остваривању својих циљева. У том смислу, нужно се намеће потреба да се успоставе и учврсте везе с потенцијалним савезницима, поготово великим силама које имају интересе на подручју државе која има проблем с побуном, ради компензације притисака које трпи од дела међународне заједнице наклоњеног побуњеницима. Укупна дипломатска активност мора прерасти у оштру офанзиву, чиме би се преотела иницијатива коју имају међународно важни центри моћи, као и „политички” представници побуњеника који су под патронатом страног фактора. Та активност се усмерава у два правца:

- према државама које имају исте или сличне проблеме, с циљем да се придобије подршка за извођење противпобуњеничких дејстава и
- према великим центрима моћи, како би им се предпочили иницијативе и предлози за решавање кризе, а тиме истовремено исказале добра воља и спремност да се проблем реши.

Поред професионалних дипломатских контаката које држава има с факторима међународне заједнице, за афирмацију земље, њене традиције, темељних вредности друштва на којима почива, па и циљева и начина спровођења противпобуњеничких дејстава, веома су важни и сви остали контакти које држављани те државе, првенствено пословни људи, медијске личности и спортисти, имају с иностранством. Иако припадају групи неформалних дипломатских контаката, могу у великој мери допринети подршци међународног јавног мњења у корист државе, а како јавно мњење у демократским земљама има велики утицај на вођење државне политике тих земаља, такви успешни контакти јавних личности и пословних људи с иностранством могу допринети побољшању укупног

међународног положаја државе, чиме се умногоме олакшава извођење противпобуњеничких дејстава.

Медијске активности. Више пута је потврђено да је истина прва жртва сукоба било које врсте. На Западу, медији имају велики утицај на јавно мњење, али често и посредно утичу на обликовање званичне политике. Новинари, вођени различитим личним ставовима, пишу или извештавају не само ради информисања јавности, већ и ради остваривања утицаја на догађаје или процесе одлучивања. Из те нарасле моћи медија – штампе и нарочито телевизије, произашла је њихова уска повезаност с политичким збивањима. Отуда се често тешко може разлучити да ли су неке политичке одлуке изазване појединим догађајима, односно начином на који су представљене у масовним медијима, или је извештавање медија само увод у политичке одлуке и припрема јавног мњења за њих (Димитријевић, 1999).

Свака држава која има потенцијални проблем избијања оружане побуне мора се припремити за извођење противпобуњеничких дејстава у условима примене високотехнолошких и веома утицајних медија на глобалном нивоу. То подразумева да технологија размене информација и могућности јавних медија утичу на извођење противпобуњеничких дејстава једнако као и технологије наоружања. Они који озбиљно размишљају о безбедносним проблемима у будућности знају да ће се најзначајнија битка водити на бојном пољу медијских средстава, јер се телекомуникацијска опрема убрзано усавршава и постаје широко доступна, што омогућава присуство независних представника све већег броја јавних медија на подручју извођења операција и пре њиховог почетка. Пошто је немогуће спречити глобалан проток информација, држава мора развијати доктрину манипулације и највеће могуће експлоатације тих информација у интересу својих циљева (Лукић, 1995).

Потреба да се све више канала попуни са што више информација узроковала је такмичење медија у причању јединствене приче. То доводи до неуобичајеног и сензационалног извештавања, што узрокује повећан број анализа, критика и уредничких коментара о догађајима који се дешавају на подручју извођења противпобуњеничких операција и њихов утицај на реакције на те догађаје и на могући исход (Јевтовић, Милашиновић, 2008). Као резултат тога, јавне организације, приватна предузећа и институције од посебног значаја могу много брже да обликују и мењају јавно мњење, врше притисак или утичу на политичке лидере нације, јачају или слабе морал, утичу на стратегијске и оперативне циљеве и обављање тактичких задатака и тако значајно усмеравају стратегијски правац, домет и трајање противпобуњеничких дејстава (Лукић, 1995).

Према томе, лако је извести закључак о значају медија у данашњем свету, који је управо због њихове нарасле моћи добио назив „глобално село”. Сходно томе, медијске активности имају велики значај за извођење целокупних противпобуњеничких дејстава. Њима се остварује више циљева.

Први је задобијање подршке међународног јавног мњења у корист државе која има проблем с побуном. Том кампањом се међународно јавно мњење упознаје с традицијом народа, темељним вредностима друштва и циљевима извођења противпобуњеничких дејстава. Истовремено, објашњавају се прави циљеви и методе деловања побуњеника. Притом, посебан акценат се ставља на дискредитовање оружаног организовања побуњеника упоредном анализом циљева и метода рада тих организација с другим терористичким организацијама у свету, нарочито с онима које се налазе на списку терористичких организација који објављују САД. Нарочито делотворна метода за остваривање тих активности је образовање прес-центара који би домаћим, а нарочито страним дописницима, стално пласирали информације о догађајима на подручју захваћеном побуном на начин који би одговарао интересима државе.

Други циљ медијских активности је разбијање идејне хомогенизације побуњеника. Остварује се посредним идеолошким и едукативним утицајем посредством колажних садржаја, у којима преовладава забава, у медијима које прати побуњена друштвена група. На тај начин се може утицати на језгро социјалног система – породицу. Промена начина мишљења унутар породице условиће и промене на глобалном плану, односно пукотине у идејној хомогенизацији побуњеника.

Трећи циљ медијских активности је дискредитовање политичког и војног руководства побуне. За његово остварење је потребно иницирати или, ако је могуће, продубити раздор између најважнијих политичких фактора побуњене друштвене групе ради смањења поверења и подршке коју те политичке организације уживају међу побуњеном популацијом. Посебно делотворна метода је пласирање информација (истинитих, полуистинитих и неистинитих) о члановима политичког и војног руководства побуне, које се односе на међусобне сукобе, умешаност у финансијске малверзације, везе с криминалом, сексуалне скандале и сл. Поред тога, побуњеној друштвеној групи се пружају информације (такође различитог нивоа истинитости) које стварају уверење да је остваривање циљева побуне у функцији испуњења личних интереса и амбиција елите побуњеничког покрета.

Четврти циљ који се остварује медијским активностима су заустављање иселјавања лојалног становништва с подручја захваћеног побуном и побољшање укупне демографске слике тог подручја. Остварује се агресивном медијском кампањом којом се пружа отворена морална подршка лојалном становништву, пропагира повећање наталитета, пружају информације о текућим активностима противпобуњеничких дејстава и њиховој успешности, рекламирају претходно поменуте политичке активности с истим циљем и сл.

Медијска кампања у оквиру противпобуњеничких дејстава је дуготрајан процес на коме се мора истрајавати без обзира на тренутне реакције јавности, јер искуство показује да је максима „оно што је сто пута изречено постаје истина” апсолутно тачна (Вуксановић, 2011).

Безбедносне активности у оквиру извођења противпобуњеничких дејстава, схваћене у ужем смислу, обухватају првенствено сузбијање кривичних дела политичког криминалитета и криминалистичку заштиту уставног поретка земље.

Под политичким криминалитетом се подразумевају специфични облици кривичних дела која су мотивисана политичким побудама и која угрожавају унутрашњу или спољну безбедност земље, као и све криминалне активности које се врше из идеолошких или политичких разлога унутар или изван државе (Савић, 1994). Оружана побуна као акт насиља је несумњиво политички мотивисана и, из аспекта система безбедности земље, састоји се од скупа кривичних дела усмерених против безбедности и уставног поретка земље, те припада категорији политичког криминалитета. Према томе, циљ безбедносних активности током извођења противпобуњеничких дејстава је сузбијање кривичних дела политичког криминалитета, односно откривање и елиминисање сецесионистичких појава које угрожавају безбедност и територијални интегритет земље. Основни задаци који се извршавају ради остварења тако дефинисаног циља безбедносних активности током извођења противпобуњеничких дејстава јесу слабљење побуњеничког покрета, разбијање идејне хомогенизације побуњеника и дискредитовање политичког и војног руководства побуне.

Делотворност спроведених безбедносних активности током сузбијања оружаних побуна може се сагледати из три аспекта: 1) прибављање информација битних за рад других снага за извођење противпобуњеничких дејстава, 2) откривање и расветљавање кривичних дела из домена политичког криминалитета у вези са развојем оружаних побуна и 3) сузбијање деловања страних обавештајних служби у вези са развојем оружаних побуна (Кековић, Кешетовић, 2010).

Гушење оружане побуне

У случају када мере за сузбијање оружане побуне не постигну жељене резултате и када масовно насиље побуњеника ескалира, побуна се гуши. Гушење оружане побуне је употреба полицијских снага које насилно решавају настали проблем свим легалним мерама репресије, односно разбијају побуњенике, силом сламају њихов отпор, предузимају репресивне мере против учесника у побуни и политичко-војног руководства побуне. На тај начин, побуна се враћа у нижу фазу развоја, а држава стиче повољније позиције за наставак спровођења мера за њено сузбијање, поготово за наставак спровођења политичких активности, односно политичких преговора. Међутим, досадашња искуства показују да се гушењем побуне настале кризе не решавају дугорочно, већ се само обезбеђује време за примену мера сузбијања побуне. Гушење оружане побуне обухвата низ полицијских активности, од којих су најзначајније: демонстрирање силе; изолација захваћеног подручја; примена репресивних мера против руководства побуне и извођење противпобуњеничких операција. Те активности најчешће спроводе полицијске јединице посебне намене, односно тзв. полицијске јединице с војном способношћу.

Демонстрирање силе. Демонстрација (лат. *demonstratio*, доказ, доказивање) означава акцију претећег или заваравалућег карактера ради застрашивања побуњеника и популације која их подржава, с циљем успоравања или заустављања развоја побуне. Облици демонстрације силе су разноврсни: концентрација полицијских снага на одређеном подручју, мобилизација јединица на подручју захваћеном побуном, извођење маневара на подручју које насељава побуњена популација и у његовој непосредној близини, јавно приказивање оружја и опреме која је на располагању полицијским снагама, учестала и видљива патролирања полицијских снага у урбаним срединама на захваћеном подручју, чести прелети полицијских летелица изнад захваћеног подручја, постављање јаких и видљивих обезбеђења важнијих личности и објеката, чести покрети јаких полицијских снага по подручју захваћеном побуном и око њега, постављање безбедносних (контролно-пропусних) пунктова на важнијим комуникацијама и у већим урбаним срединама и сл. Све то има за циљ да застраши побуњенике и популацију која их подржава, паралише њихову жељу за побуном, унесе неверицу, малодушност и дефетизам и тиме их присили на уступке, односно одустајање од идеје да своје циљеве могу остварити оружаном насиљем против државе и њених институција.

Изолација захваћеног подручја се изводи дејствима и поступцима којима се снаге побуњеника на одређеној територији одсецају од позадине (ако је могуће дела популације који их подржава) и остатка побуњеничких снага. Циљ изолације може бити различит: спречити (или онемогућити) побуњенике да привуку појачања (резерве), отежати им садејство, паралисати снабдевање и евакуацију и сл. Успех изолације зависи, пре свега, од величине и географских услова територије која се одсеца (одваја, изолује), односа снага, начина дејства и сл. Најчешће се реализује блокадом и запречавањем подручја захваћеног побуном, заседама, учесталим рацијама у објектима на подручју захваћеном побуном и сл. (Милојевић, 2009).

Примена репресивних мера против руководства побуне се изводи лишавањем слободе лица која су политички и војни организатори и ковође побуне. Лишавање слободе лица која руководе побуном је изузетно сложена акција. Могу је извести само врхунски обучене снаге. За успех те акције од пресудног значаја су обавештајно обезбеђење, темељита припрема и беспрекорна реализација. Обавештајним радом је потребно обезбедити поуздане податке о локацији лица која се желе лишити слободе, њиховом кретању, животним навикама, распореду дневних активности за предстојећи период и сл. На основу тих података се израђује детаљан план акције. Начелно, план мора садржати време и место извођења акције, начин њеног извршења (са јасним задацима сваког од елемената организације образоване за спровођење акције), поступак с ухапшенима након завршетка акције, као и поступке у околностима које нису у складу с основним планом. План је основа за спровођење припрема које обухватају избор људства, материјално-техничке припреме, обуку за реализацију конкретне акције (ако има времена) и др. Акција лишавања слободе руководства побуне најчешће се реализује као заседа. Шири рејон места, које је, на основу обавештајних података, изабрано за реализацију хапшења, тајно се блокира. Снаге одређене за блокаду прикривено поседају предвиђене положаје и остају притајене све до тренутка када акција почне. Другим речима, блокада почиње у тренутку када и акција лишавања слободе. После доласка лица које треба лишити слободе на предвиђено место, изненада и муњевито се неутралише обезбеђење тог лица (које оно најчешће има), лице се хвата и везује, те брзо одводи до унапред одређеног места ван рејона блокаде. Одатле се лице (или лица) што пре премештају у истражну институцију, те се кривично и судски гоне. Тај начин реализације лишавања слободе лидера побуњеника је начелан, те може бити изведен и другачије у зависности од конкретне ситуације (Милојевић, 2009). Најчешће одступање може да буде у

виду одустајања од блокаде рејона ради заштите тајности акције. Међутим, у том случају, увелико се смањује вероватноћа да ће акција успети.

Примена репресивних мера против руководства побуне је веома ризична. Као мера која се изводи у склопу гушења оружаних побуна може бити делотворна само у оквиру шире планиране акције, када ће се искористити резултати пометње међу побуњеницима настале због лишења слободе лидера. У противном, постиже се супротно дејство јер ухапшене вође постају идоли око којих се још јаче хомогенизују побуњеници.

Противпобуњеничка операција, поред осталог, представља специфичан модалитет друштвеног сукоба, односно целину *појава– однос– процес*, коју чине снаге учесника носилаца парцијалних функција у непомирљивом процесу ометања и поништавања кроз побуњеничка дејства и противдејства и друге пратеће активности највишег и најсложенијег организационог облика. Посебно је значајно уважити и нагласити тзв. двострани приступ операцији. Наиме, појава се обухвата као процес – однос у којем учествују две супротстављене стране. Притом је битно јасно разликовати противпобуњеничке операције и друге, „ниже” облике дејстава у оквиру гушења оружаних побуна, полазећи првенствено од критеријума циља, односно значаја (оперативни или стратегијски), али и од нивоа снага носилаца процеса *побуњеничка дејства– противдејства*. То значи да носиоци процеса *дејства – антидејства* не морају увек да буду снаге оперативног нивоа да би тај сукоб могао да се идентификује као операција. Но, ако су носиоци гушења оружане побуне снаге оперативног нивоа, логично је да остварују циљеве који имају оперативни или стратегијски значај (Арула, 1999).

Током извођења противпобуњеничке операције остварују се разноврсна, али усклађена дејства (напад, одбрана, препад, заседа, блокада, рација, запречавање, итд.) у односу на крајњи циљ и међуциљеве, објекте и време, а у складу с одлуком и планом операције. Ипак, треба водити рачуна о томе да уколико не постоје поуздани показатељи да ће се противпобуњеничком операцијом постићи пројектовани циљ, операцију не треба ни започињати.

Извођење противпобуњеничке операције треба сагледавати са становишта њеног тока, од тренутка када се активирају сукобљене снаге до њеног исхода. То није и не сме да буде фронтални сукоб с побуњеничким снагама, већ низ добро испланираних, припремљених и изведе-

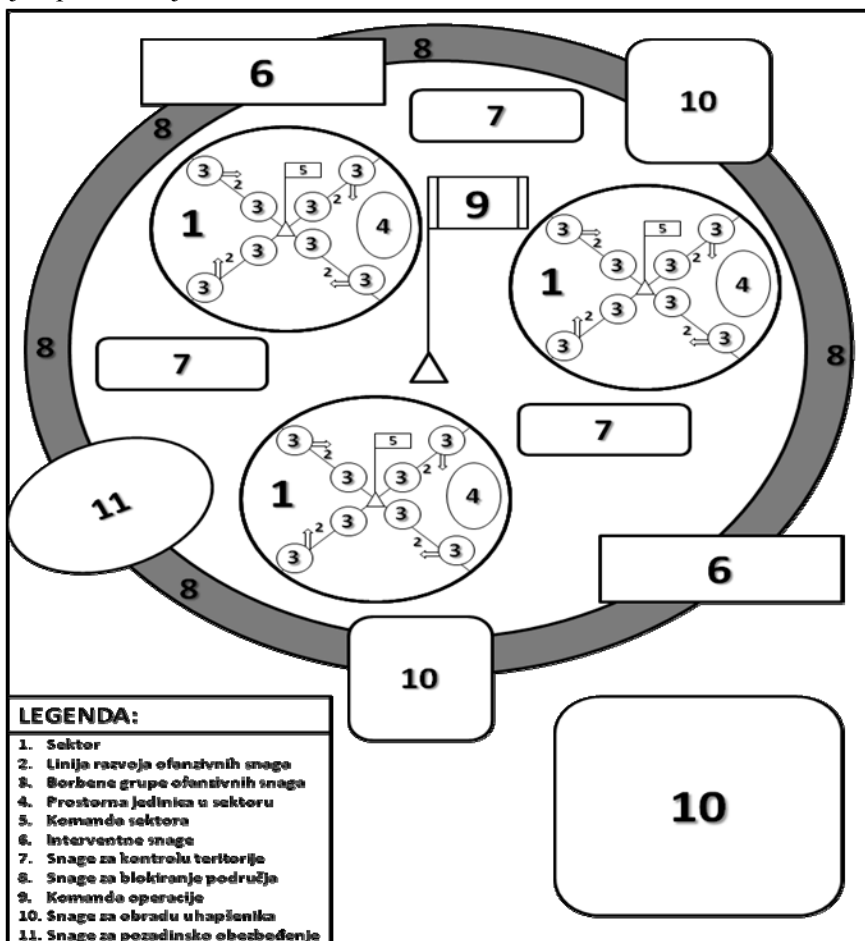
них различитих активности и дејстава, синхронизованих у односу на циљ, место и време.

Циљ противпобуњеничке операције може да се оствари поступно или једним ударом, што првенствено зависи од укупних снага, а нарочито од снага које су наменски опремљене и оспособљене за противпобуњеничка дејства. Када се циљ остварује поступно, противпобуњеничке операције се деле на етапе. У том случају, почетни удар у операцији је њена прва етапа, коју карактеришу једновремена, изненадна и брза дејства, кратко трајање и велики учинак. У односу на циљ противпобуњеничке операције, то је, по правилу, пресудна и одлучујућа етапа. Њеном успешном реализацијом се стварају услови за наставак операције. У даљем току, односно у наредним етапама противпобуњеничке операције, за разлику од других врста операција у којима се снаге мањевише прегруписавају или се доводе нове, снаге које су изводиле прву етапу, по правилу, настављају дејства према почетном груписању. Међутим, то не значи да на тактичком нивоу не може бити прегруписавања снага. Напротив, то је готово редовна појава, условљена првенствено потребом да се исте, специјално опремљене и оспособљене снаге за противпобуњеничка дејства употребе и за наредне објекте напада. Основни садржаји даљег тока противпобуњеничке операције су различити облици противпобуњеничких дејстава усмерених ка наредним објектима и експлоатацији и одржавању постигнутих резултата у првој етапи. Операција се завршава када се оствари постављени циљ, односно када је обављена последња активност предвиђена планом операције.

У припреми и извођењу противпобуњеничке операције неопходно је да се створе услови за: 1) детаљно планирање; 2) децентрализовање акција специјализованих снага на различитом простору; 3) брзу концентрацију снага и централизовано командовање; 4) ефикасну ватрену подршку са земље и из ваздушног простора (првенствено борбеним хеликоптерима); 5) развијен и континуиран обавештајни рад; 6) интензивна психолошко-пропагандна дејства; 7) координацију операције и акција с руководећим телима других државних органа који учествују у противпобуњеничким дејствима; 8) обимне оперативне и информационе мере безбедности и 9) краткотрајно извођење акција у оквиру операције, ако је могуће, изван насељених места и уз минимална (тзв. колатерална) разарања цивилних објеката.

Концепција једне противпобуњеничке операције могла би да изгледа овако: снаге војске „херметички“ затварају границу неуралгичног подручја у појасу ширине једног до три километра; комбиноване снаге полиције и војске претражују терен по принципу пронаћи – лиши сло-

боде или уништи (јави); део јединица војске (борбене групе) изводи вежбовне активности (покретна логоровања) у близини рејона претраге; снаге полиције (просторне и маневарске) контролишу комуникације са сталним безбедносним пунктовима и у приправности су за блокирање рејона, постављање заседа и претрес терена; брзопокретне јединице војске и полиције (снаге за интервенцију) смештају се у одређеним рејонима у сталној приправности за акцију (по позиву); командовање снагама обједињава јединствена команда, која командује преко команди сектора. Општа основа једне такве концепције противпобуњеничке операције приказана је на шеми 3.

Шема 3: Начелна структура распореда снага за извођење противпобуњеничке операције

Снаге за извођење противпобуњеничке операције би биле груписане у следеће елементе распореда: 1) снаге за обезбеђење граница захваћеног подручја; 2) снаге за офанзивна дејства; 3) снаге за контролу територије; 4) интервентне снаге; 5) снаге за обраду ухапшених побуњеника; 6) снаге у резерви; 7) снаге за позадинску подршку и 8) снаге за командовање.

Снаге за блокирање граница захваћеног подручја чиниле би снаге полиције и војске, чија би јачина била примерена величини изолованог подручја.

Снаге за офанзивна дејства треба образовати од специјалних снага полиције и војске. Те снаге би биле ангазоване по секторима, и то по три (две) линије на сваки сектор, а у свакој линији по три групе снага, које би, у смеру казаљке на сату, претраживале терен по принципу *про-нађи–неутралиши–јави*. Од броја сектора би зависила и јачина тих снага. У једној групи треба да буде најмање 15–20 људи, што значи на једној линији 45–60 специјалаца, односно у једном сектору 135–180 људи.

Снаге за контролу територије би биле искључиво састављене од снага полиције и организоване у пунктове, покретне патроле и заседе. Број тих снага треба да одговара процени угрожености појединих путних праваца и рејона. Те снаге треба образовати од просторних снага полиције (најчешће јединица опште намене). Посредно, за контролу територије могу да се ангажују и снаге војске које су распоређене у простору (које изводе вежбовне активности).

Интервентне снаге би чиниле комбиноване снаге полиције (маневарска структура – жандармерија) и војске. Те снаге би биле смештене у очекујућим рејонима, у граничном појасу ван изолованог подручја и изводиле би вежбовне активности (првенствено везане за противпобуњеничка дејства). По позиву снага за офанзивна дејства, интервентне снаге би се упућивале у рејоне у којима су уочене јаче снаге побуњеника да би их, заједно са снагама за офанзивна дејства, неутралисале. У интервенцији не мора да учествује целокупан састав интервентних снага, већ према процени и конкретним потребама.

Снаге за обраду ухапшених побуњеника, заплењене документације, наоружања и друге опреме, биле би размештене у рејону снага за изолацију подручја захваћеног побуном (помоћне снаге), као и ван зоне извођења противпобуњеничке операције (главне снаге) са задатком да: 1) врше криминалистичку обраду лица лишених слободе, њихово смештање у одговарајуће истражне установе и упућивање на даљи судски

поступак и 2) изучавају сваки прибављени податак и да га, уколико је тренутно употребљив, правремено достављају снагама за командовање. Те снаге све прикупљене податке анализирају и користе ради: 1) покретања кривичне одговорности организатора и учесника у побуни; 2) интерног информисања снага које изводе операцију и 3) информисања шире домаће и светске јавности.

Снаге у резерви се ангажују у случају када побуњеници успеју да изведу неко изненадно дејство које би могло да умањи учинак операције или да доведе до радикалног мењања плана операције. Због величине зоне операције и карактеристика дејстава, неопходно је да буду максимално покретљиве.

Снаге за позадинску подршку сачињавају елементи војске, полиције и цивилних структура за позадинско обезбеђење. Намењене су за сложену и свеобухватну позадинску подршку снага ангажованих на припреми и извођењу противпобуњеничке операције.

Снаге за командовање би биле образоване ради обједињавања дејстава свих снага у противпобуњеничкој операцији. То би била јединствена команда, као планско координирајуће тело, док би команде елементарног распореда конкретно командовале противпобуњеничком операцијом. Јединствена команда би имала на непосредној вези: команду снага за изолацију подручја захваћеног побуном, команде сектора, команду снага за контролу територије и команду интервентних снага. Команда сектора би командовала снагама за офанзивна дејства и просторним јединицама у рејону одговорности појединог сектора. Команданти и командири би непосредно командовали својим јединицама.

Увек треба настојати да се противпобуњеничка операција представи као операција снага полиције, а све снаге које у њој учествују, без обзира на њихов састав, као полицијске снаге. Оружана побуна је кривично дело, а расветљавање кривичних дела и проналажење и лишавање слободе починилаца су послови из делокруга рада полиције. Отворена употреба војске, чија је основна функција одбрана од спољне агресије, закономерно води оптужбама за прекомерну употребу силе.² Због тога, без обзира на то што противпобуњеничка операција, по својој суштини,

² Неки теоретичари у својим разматрањима доктринарних питања уводе појам унутрашње агресије, мислећи, притом, на масовне терористичке активности и оружану побуну. Покушајем конституисања тог појма жели се оправдати употреба војске у противтерористичким и противпобуњеничким дејствима. Међутим, појам унутрашње агресије не постоји ни у домаћем, ни у међународном законодавству, па је тешко прихватити ту аргументацију као покриће за употребу војске за обављање послова који су по закону у делокругу рада полиције.

јесте пример јединственог функционисања одбрамбено-безбедносног система, мора се инсистирати на стварању слике да је реч о чисто полицијској операцији. У начелу, треба је изводити када побуна еволуира у трећу фазу развоја, јер тада представља логичан одговор државе на ескалацију оружаног насиља побуњеника. Противпобуњеничка операција мора трајати врло кратко (ако је могуће, највише 10 до 15 дана), како би се међународна заједница ставила пред свршен чин и онемогућила да реагује на штету државе због недостатка времена. Свакако, увек је боље извести краткотрајну али интензивну операцију, па чак и по цену да се не остваре сви планирани циљеви, а затим изоловати захваћени рејон и примењивати друге, нерепресивне и репресивне мере из домена противпобуњеничких дејстава, него дозволити дуготрајан рат с побуњеницима, који увек иде на штету субјекта одбране, односно државе.

Закључак

Како оружана побуна има своју еволуцију, за извођење противпобуњеничких дејстава од изузетне су важности правовремено учовање проблема који могу довести до оружане побуне и тренутно реаговање државе мерама сузбијања побуне, првенствено политичким активностима, како би се они решили.

Из таквог става, као и понуђеног модела противпобуњеничких дејстава, лако је закључити да су политичке активности у оквиру мера сузбијања оружане побуне основа целокупних противпобуњеничких дејстава. Њима се једино могу дугорочно решити проблеми који изазивају нестабилност у држави, а тиме и уклонити темељи на којима побуњеници граде своју идеологију. Све остале активности које се изводе током противпобуњеничких дејстава, било да је реч о сузбијању или гушењу побуне, само су активности подршке, односно активности којима се, у зависности од фазе развоја побуне, омогућавају повољнији услови за спровођење политичких активности.

Ипак, и поред тако поједностављеног и огољеног закључка, не смеју се сметнути с ума чињенице да су противпобуњеничка дејства сложена и да примена било које од активности описаних у моделу има последице које не морају увек да створе боље услове за наставак спровођења политичких активности. На пример, спровођење активности које припадају мерама гушења побуне појачавају затегнутост између државе и побуњене друштвене групе, чиме се отежава политички дијалог. С друге стране, уколико је побуна еволуирала у другу, а поготову у трећу

фазу развоја, држава нема избора него да примени мере гушења побуне како би је вратила у претходну фазу и тиме обезбедила време за спровођење политичких активности.

Према томе, као што је оружана побуна изузетно сложена појава која може да угрози безбедност држава, тако су и противпобуњеничка дејства изузетно сложена безбедносна појава. Њихово моделовање, у структурном и садржајном смислу, посебан је изазов постављен пред стручну и наставну јавност која се бави том проблематиком.

Литература:

1. Arula, Dmtar (1999): Teorijske osnove protivterorističke operacije, *Vojno delo*, 51(3–4), 29–43.
2. Dimitrijević, Bojan (1999): Od medijskog stereotipa do vojne intervencije, *Vojno delo*, 51(2), 49–69.
3. Forca, Božidar (1999): Model protivterorističke operacije, *Vojno delo*, 51(3–4), 61–73.
4. Jevtović, Zoran; Milašinović, Srđan (2008): Društveni konflikti i medijska konstrukcija, *Kultura polisa*, 5(8–9–10).
5. Keković, Zoran; Kešetović, Želimir (2010): Značenje i ograničenja izučavanja bezbednosti u savremenom kontekstu, *Kultura polisa*, 7(13–14).
6. Lukić, Živko (1995): Informatičke operacije: dalja razrada vojne doktrine KoV-a SAD, *Vojno delo*, 47(4–5), 210–236.
7. Milojević, Saša (2009): *Osnovi policijske taktike*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd.
8. Milojević, Saša (2008): Oružana pobuna i pobunjenička dejstva kao oblik ugrožavanja bezbednosti države, *Bezbednost*, 50(4), 5–16.
9. Milošević, Novak; Milojević, Saša (2001): *Osnovi metodologije bezbednosnih nauka*, Policijska akademija, Beograd.
10. Petković, Milan (1997): Pobuna: metod i sredstvo delovanja obaveštajnih službi, *Savremeni problemi ratne veštine*, (38–39).
11. Savić, Andreja (1994): *Uvod u državnu bezbednost*, VŠUP, Beograd.
12. Vuksanović, Divna (2011): Savremeni mediji i društvena istina, *Kultura polisa*, 8(16).

Counter-rebellion actions

Summary: An armed rebellion is a political struggle combined with mass armed violence, led by a social group gathered around common interests against the current government with the aim of changing the government or obtaining some concessions from it, without any attempt to achieve the same by legal (institutional) means. Rebels take various forms of action to achieve their goals. Independently or in combination, forms of action have their own evolution, going from the organization of the movement to overthrowing the legal government through three stages. Counter-rebellious actions can be defined as a set of measures, procedures, and activities undertaken by the legal government of the country, with the forces available, on its own territory, against internal armed rebellion. They are performed by suppressing, and subduing the armed rebellion. Actions of suppressing the armed rebellion are carried out in all stages of the rebellion development, while the activities of subduing the rebellion are carried out in the late second and during the third phase of the rebellion development.

Suppression of an armed rebellion is a set of countermeasures of a country that can, in an efficient manner, partially or completely, eliminate or reduce reasons for an armed rebellion occurrence, or minimize its effect. These measures are directed primarily towards the rebellious population in order to gain their trust and increase loyalty to the state. Suppression of armed rebellion is carried out with a series of activities, the most significant of which are political, diplomatic, media and security.

Political activities for the suppression of armed rebellion may be divided into three groups: 1) measures for restoring degraded political-legal and social system in the area where there has been an outbreak of the rebellion (offensive measures); 2) measures to stop the migration of the loyal population from the area of the rebellion outbreak (defensive measures), and 3) other policy measures (neutral measures).

Diplomatic activities are a set of measures and activities of the state, primarily on foreign policy, which affect the internationally important factors that have influence on the improvement or deterioration of the country's position in the global (world) geopolitical or geostrategic plan. The goal of these activities is to gain support of internationally important centres of power to run counter-rebellion actions or direct the political (diplomatic) activities of these centres against the objectives and modus operandi of the rebels.

Several goals are accomplished by media activities: 1) creation of a positive image in the international community about the state that has a problem with the rebellion; 2) breaking the ideological homogenization of the rebels; 3) discrediting the political and military leadership of the rebellion, and 4) stopping the migration of loyal population from the areas affected by the rebellion and improving the overall demographic picture of the area.

Security activities within the execution of counter-rebellion actions include suppression of specific criminal acts committed for political motives, that threaten the internal or external security of the country, as well as all criminal activities that are carried out for ideological or political reasons within or outside the country. The

counter-rebellion actions are performed in order to detect and eliminate the secessionist occurrences endangering the security and territorial integrity of the country. The main tasks performed to achieve such a defined objective are weakening the rebel movement, breaking the ideological homogenization of rebels and discrediting the political and military leadership of the rebellion.

Subduing the armed rebellion is the use of police forces that break off the rebels, break down their resistance by force, take repressive measures against participants in the rebellion, and take repressive measures against political and military leadership of the rebellion. However, in the long run, subduing the rebellion cannot solve the developed crisis, but only provide time for application of measures for suppressing the rebellion. Subduing the armed rebellions is carried out by a series of police actions of which the most significant are the demonstration of force; isolation of the affected areas, use of repressive measures against the leadership of the rebellion and execution of counter-rebellion operations.

Demonstrating the power is intended to intimidate rebels and the population that supports them, paralyzing the desire for rebellion, enters disbelief, discouragement, defeatism and thus compels them to make concessions or abandonment of the idea that their goals can be achieved with armed violence against the state and its institutions.

Isolation of the affected area is performed by operations and procedures that cut off rebel forces in a particular area from their background (if possible, from the population that supports them) and the rest of the rebel forces.

The application of repressive measures against the leadership of the rebellion is performed by deprivation of liberty of persons who are the political and military organizers and leaders of the rebellion. A measure carried out within the subduing the armed rebellion can only be effective as a part of a broader planned action that will use the results of the confusion that arises among the rebels after the apprehension of leaders.

Counter-rebellion actions. The concept of a counter-rebellion action could look like this: military forces "hermetically" close the frontier of neuralgic area in the width of one to three kilometers; combined police and army forces search the terrain according to principle find – arrest or neutralize (contact); a part of army units (task forces) conduct training activities (mobile camps) near the regions of the search; police forces (space and maneuver) control communication with the permanent security checkpoints, and are ready for blocking the region, setting up ambushes and searching the area; fast-moving army and police units (intervention forces) are placed in certain regions in constant readiness for action (by invitation); a unique command that commands through the commands of sectors consolidates the command over forces.

Key words: Armed Rebellion, Counter-Rebellion Actions, Suppressing the Rebellion, Subduing the Rebellion